

מתורתו של צדיק אביר יעקב

משנתו של מרן רבי יעקב אביחצירא זי"ע על דרך הפשט
לקט דרושים ומאמרים, בביאור פשט מצוות התורה וענייני עבודת השי"ת
שנלקטו מכל ספריו חק

בס"ד, פר' כי תצא תשפ"ה

בית יעקב

יראת יעקב

רמז שיתקדש לפני שעוסק במעשה מרכבה
וזהו שאמר כי תבא בכרם רעך, כרם
רמז על מעשה מרכבה שהוא שיעשוע מלכו
של עולם, רעך הוא הקדוש ברוך הוא, כמו
שדרשו רבותינו זכרונם לברכה. ובא משה
רבנו עליו השלום להזהיר להבא לכנס
לדעת מעשה מרכבה שצריך לשמר עצמו
ככל הראוי כאשר הזהירו המקבלים זכרונם
לברכה, ועקר ושרש הכל היא הקדושה, וזה
רמז במלת **תבא**, ד'תבא' מלאה עם הכולל
גימטריא 'קדוש', לומר, אם רצית להכנס
בכרם רעך לדעת סודות התורה, צריך שתהיה
קדוש, וזהו העקר והשרש, וכשתהיה קדוש,
אז **ואכלת ענבים**, היא ההתעסקות בסודות
התורה. והטעם דקראו בלשון **ענבים**, משום
דהאצילות העליון, כמו שאמרו רבותינו
זכרונם לברכה (ברכות לד') זין המשומר בענביו
משות ימי בראשית, וזה על סודות התורה
הצפונים מדבר. ואפשר דדמיו זה לומר, כשם
שהיין צריך שמירה מעלה סגור חותם צר כדי
שלא יגע בו זר, כך סודות התורה צריכים
שמירה מעלה שלא ימסרם למי שאינו הגון,
להכי נתכנה הסוד לענבים:

לא כל אדם ראוי לעסוק בסודות התורה

ומה שאמר **כנפשו שבער**, משום שכתב
רבנו האר"י ז"ל (הקדמה מפורסמת לעץ חיים) דמי שיהיה
עוסק בסודות ודעתו מסתפקת ומשתבשת
בדברים ואין בלבו אמונה שלמה תקוה כראוי,
ידחיק עצמו מלמודו, לפי שגשמתו לא קבלה.
וזהו שאמר **כנפשו שבער**, דהינו, אם נפשו
מתאווה לו ויש לה אמונה שלמה, אכל ושבוע
ממנו, וזהו **שבער**, ואם אין נפשו מאמתת
הדברים, הרחק ולא תאכל ולא תשבוע:

הזהירות מהגשמה

ואם למדת ונפשך חשקה, השמר לך
שםא בראותך הכנויים בזהר הקדוש ובספרי
המקבלים, כגון ראש ואזנים ועינים וכיוצא,
השמר לך שלא יש שום דמיון של גשמייות
חס ושלום. וזהו שאמר **ואל כליו לא תתן**,
דהינו לא תדמה הכנויים שאתה לומד לכלי
גופך, שהם הראש והאזנים והעינים, לא
תחשב כן, וזהו **ואל כליו לא תתן**, דהינו
לא תתן שום דמיון חס ושלום, כי כל מעשה
מרכבה מפשט ומבדל מכל מיני גשמייות, לכן
השמר לך זה יתה בעצרך: (פיתוחי חותם)

הרוצה לעסוק במעשה מרכבה צריך להתקדש

כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשו
שבער ואל כליו לא תתן (כ"ה).
אפשר לרמוז, דהנה הרוצה לכנס ולדע
אלהותו יתברך, דהינו להתעסק במעשה
מרכבה, צריך לזהר לקדש עצמו בקדושה
יתרה, וידע שהרי הקלפות מקטרגים עליו
ועושים לו סבות הרבה כדי שלא יכנס לגן
המלך, משום שהמתעסק בסודותיו ומתעסק
בהם בקדושה וטהרה כראוי הוא מכרית
הקלפות, ולכן נקראים המתעסקים בחכמה זו
'מחצדי חקלא', דהינו שהם כורתים הסיגים
שהם הקלפות מתוך גן אלהים:

כל כניווי הוזהר הם משל בלבד

והנה המתעסק בחכמה זו ויראה בדברי
הזהר הקדוש כנויים המורים לגשמייות חס
ושלום, כגון אזנים, עינים, ידים ורגלים
וכיוצא, אל יעלה ברעיונו שום דמיון חס
ושלום, שאין שם שום גשמייות חס ושלום,
והכנויים שכותבים המקבלים [הם] לשבר את
האזן כדי שיוכנו הדברים דוקא, וכבר הזהירו
על זה המקבלים זכרונם לברכה:

ראיה לזה מהגשמה

והנה אם יתבונן אדם בדבר יש מופת
הנראה בין עיניו, וממנו יבין וידע שאין
במרכבה העליונה שום גשמייות חלילה
וחס, והמופת הוא הנפש שבתוך האדם
שהיא חלק אלוהי ממעל, ואינה כעצמותו
יתברך, שאינה באה לאדם בזה העולם
עד שמתעביית עבוי אחר עבוי ומתלבשת
מלבוש אחר מלבוש כדי שיוכלו בני אדם
לסבלה, וכל העביות והמלבושים הכל רוחני
פשוט, אין שם שום גשמייות חס ושלום,
שהרי יוצאה בלילה וחוזרת ביום ואין רואה
לא ביציאתה ולא בחזרתה, והכי נמי בשעת
המיתה שהוא תכלית עקר כללות יציאתה,
אין רואה ואין מרגיש בעת יציאתה. וממנה
ישא אדם קל וחמר, ומה הנפש הזאת אפלו
אחר התעבותה והתלבשותה בכמה מסכים
לא יש בה שום גשמייות כלל, המקור
שיצאה ממנו על אחת כמה וכמה. וכבר
גלה הנביא (ישעיה מ"ח) 'אֵל מִי תִדְמִיּוּן אֵל
וְמִה דְמוּת תַּעֲרֹכּוּ לוֹ':

בחודש אלול יש להתעורר לתשובה

כי תצא למלחמה על איביך ונתנו ה' אלקיך
בידך ושבית שבי (כ"א י).

על זמן הרצון שבחדש אלול, כתב הטור (אורח
חיים הלכות ראש השנה, סימן תקפ"א) שקדום הוא מאד,
כבר מזמן צאת ישראל ממצרים. גדל מעלת
הימים הנשגבים הללו, שבהם יכול אף הרחוק
ביותר להתקרב לפני ה' ולשוב בתשובה שלמה,
באשר אין כח במשטינים לקטרג בימים אלו,
והם שפלים מקול השופר ומקדשת הימים. על
כן, תקנו חכמים לכל ישראל להכין את עצמם
בחדש אלול לימי הדין הממששים ובאים.
הכנה זו נדרשת בכל הענינים, בתשובה על כל
סוגי העברות. עקר עבודת חדש אלול ועשרת
ימי תשובה, היא התשובה לפני ה', והעסק בה
בכל חלקי המעשים. כאשר יעשה האדם כן,
מבטח לו שיופה בדין, וידחם ה' עליו להושיעו
מכל רע, ולכתבו ולחתמו לחיים טובים ולשלום.

חודש אלול - הזמן הטוב ביותר למלחמת היצר

רבנו זיע"א כותב (שערי ארוכה, אות יד), כי על
מעלתו של חדש אלול המסגל לתשובת כל
אדם, מרמזים דברי הפסוק האמור כאן. כי הנה,
סופי התבות 'כי תצא למלחמה על איביך ונתנו'
- אותיות 'אהלכ', עולות בגימטריא כחשבון
התבות 'אלול ה' (72) רמז לך שהזמן המועיל
והמתקן ביותר למלחמת האדם ביצרו הרע, הוא
חדש אלול, כי בו יוכל האדם לשוב בתשובה,
ולתקן את כל אשר פגם.

פדיון ניצוצות הקדושה משבי הקליפות בחודש זה

כל השב בתשובה כראוי בחדש קדוש זה,
מבטח לו כי יוכל להציל מיד הקלפות את
כל ניצוצות הקדושה השוכים לו, ששבו ממנו
במעשיו הרעים. בכך יוציא בלעם מפיחם,
ויחזר אליו הכל בשלמות. ואם יוסיף ויתחזק
בכח התשובה, אזי מבטח לו כי מלבד ניצוצות
הקדושה שלו, עוד יוסיף לפדות משבי הסטרא
אחרת גם את הניצוצות שאינם שלו.

חסד ה' גובר על יראיו בחודש אלול

כאמור, חשבון הגימטריא עולה 'אלול ה'.
והכונה בזה תבאור על פי מה שכתבו המקבלים
עליהם השלום, כי בחדש זה משמשת האות ה'
הראשונה שבשם הו"ה. וכאשר היא מצטרפת
עם תבת 'אלול', עולה המגן בגימטריא כחשבון
תבת 'חסד' (72) כי בחדש זה גוברת מאד מדת
חסדו של הקדוש ברוך הוא על כל בריותיו,
וידו פשוטה להם לקבלת תשובתם.

באור יעקב

אש מן השמים

לא עברה אלא שעה קלה מאז סים רבנו לכתב את חבורו, ושרפה עזה פרצה בביתו של רבנו והחלה מכלה ואוכלת בלהבותיה האימתניות את כל הנקרה בדרכה. כל בני הבית ואף השוכנים נקראו לסיע בכבוייה המהיר של הדלקה. חיש מהרה רצו אל הבאר הסמוכה, ושאוּבו כָּלֵם דְּלִיִּים של מים, אותם שפכו על הלהבות המתמרות.

כעבור שעה קלה עלה בידם בחסדי שמים לכבות את השרפה. הרב ובני הבית שבו לראות מה הנזקים שנגרמו מהשרפה. ומה כאב רבנו לראות כי האש לחכה את שולי הספר 'עץ חיים' אשר בהם היה כתוב חבורו העמק עליו עמל תקופה כה ארוכה, ואלו כל שאר חלקי הספר נותרו בשלמותם כשהאש אינה מכלה אותם.

או אז הבין הרב כי משמים היתה לו זאת, יען כי החבור נעלה היה ונשגב ממדרגתם של בני אותו הדור, שלא ראויים היו דים כדי לזכות לאורו.

קדושת יעקב

מעלת תפילות הימים הנוראים

שם 'הוי"ה' הקדוש כולל בו גם את 'גבורת ר"ו', ולכן יש לכוון בהן את כונת ר"ו בשתי פעמים הנרמזות בשם 'הוי"ה'. בגין ר"ו בשם 'הוי"ה' נעשה בדרך הבאה: צורת האות ה' הראשונה מתחלקת לר' ו-ו', ובין עם האות ו' - ר"ו. האות ה' האחרונה מתחלקת לר' ו-ו', ובין עם האות ו' - ר"ו.

שם 'הוי"ה' קבוע בנוף האדם

רמז לדברים נשגבים אלו נתן למצא בהמשך דברי הפסוק, בו נצטוו ישראל 'ועשית מעקה לנגף'. תבת 'מעקה' עם הכולל עולה בגימטריא ר"ו (216), ואלו תבת 'נגף' עולה בגימטריא כחשבון שם 'הוי"ה' (26). זאת ועוד, סופי התבות 'מעקה לנגף ולא', אותיות 'הכ"א', גם הן עולות בגימטריא כ"ו (26), כמנין שם 'הוי"ה'. זאת משום שגם באדם עצמו חקוק שם קדוש זה, הנחלק לשנים כך: אותיות ו"ה בראשו של אדם, ואותיות ו"ה בגופו. כי בצלם אלהים עשה את האדם, ועליו להחיל את השם הקדוש על גופו, ולכן כיצד הוא רומז גם לשם ר"ו, כדי למלא עצמו ביראת ה' ובגבורה כנגד החטא והיצר, ובזה יתקן מעשיו וישפר דרכיו.

הצלחה וזכייה בדין - בזכות כונת התפילות

אם אכן ימלאו ישראל את תפקידם כראוי, ויכנו בשמות הקדושים בתפילות הימים הנוראים, מבטח בזה כל איש ישראל כי יציל מכל צרה, ולא תשים דמים בביתו - אלו הדינים הקשים המתרגשים עליו, שבתפלתו יוכל לשים מעצור בפניהם ולמנע את כניסתם אל ביתו.

זהירות מסכנת הגבורות והדינים בימים אלו

אכן, כך יוכל להיות גם להפך חלילה, כי מי שלא ישים אל לבו את כל האמור כאן, מכניס הוא את עצמו בזה לסכנה נוראה, כי גבורת הימים עולה לכאן ולכאן, חרב ביד הצדיקים מחד, וגבורה להעניש את הרשעים מאידך. לכן האיש הנלכב אשר עיניו בראשו ולבו לימינו, יזהר בעבודת הימים הקדושים הללו ובתפלותיהם, למען יראה את אשר לפניו ויכין לו הדרך בעבודתו.

שני אופני התגברות הדינים

והנה, ידוע כי ישנם שני אפנים להתגברות הדינים, פ"ר דינים וש"ך דינים, ובעבודת האדם עליו להמתיק את כל מיני הגבורות. דבר זה נרמז בתבות 'כי יפל הנפל ממנו', שכן אם נחשב את התבות 'יפל' ו'נפל', יעלה מנין פ"ר (280), ואלו התבות 'כי יפל הנפל' עולות ש"ך עם הכולל (320). הרי כאן רמז לכל עניני הגבורות המתמקקות בתפלות הימים הנוראים.

ספר 'הבנא סאלי' זיע"א, נכדו של רבנו האביר יעקב זיע"א, כי זקנו הרב היה נוהג להגות הרבה בספרי הקבלה ותורת האר"י הקדוש, ואף היה כותב חבורים רבים בקבלה. לשם דבר היתה בקיאותו הנרחבת בכל ספרי הקבלה ובסדרי התורה, ויודע היה לכוון כונות טמירות ונעלמות ולייחד יחודים בעת תפלתו ועבודתו בקדש.

ביום מן הימים החליט הרב לכתב חבור ובו פרוש על ספר 'עץ חיים' שכתב רבי חיים ויטאל זיע"א תלמידו של האר"י הקדוש. משך תקופה ארוכה התניע רבנו ועמל על עריכת החבור וכתבתו, כשהוא כותב את חדושי ופרושי על שולי הגליון של הספר 'עץ חיים' שהיה ברשותו ובו היה הוגה, ולא על גיל בפני עצמו.

כעבור תקופה ארוכה זכה רבנו לברך על המגמר, בשעה טובה ומצלחת סים את כתיבת החבור העמק והנשגב המפרש את הספר הקדוש 'עץ חיים'. שמחה גדולה מלאה את לבו של הרב, והוא היה שרוי בהתרוסמות הרוח.

כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לנגף ולא תשים דמים בביתך כי יפל הנפל ממנו (וכב ח)

בחדש העבודה - הוא חדש אלול, ובכל הימים הנוראים שמותחלים בראש חדש אלול ומסתימים לאחר חג הסוכות, צריך האדם להזדרז במיוחד בעבודת תפלתו, לכוון את לבו כראוי ולהתפלל את כל התפלות בזמנו, כדי שבזכות זה יוכל לשוב בתשובה שלמה ולהתנקות מחטאיו. על גדל מעלת תפלת הימים הנוראים וכהה גדול להתקבל למעלה, אמרו רבותינו זכרונם לברכה (מדרש תהלים קב, יח) וזה לשונם, 'פנה אל תפלת הערער וכו', אלא תפלה אחת נשתמרה להן שהם מתפללין בראש השנה וביום הכפורים, אל תבזה אותה מהם, שנאמר (שם) ולא בזה את תפלתם.

חובת ישראל למתק את הדינים בימים קדושים אלו

על כך כותב רבנו זיע"א (פיתוחי חותם כי תצא, מחשוף הלב כי תצא), כי רמז לכך נמצא בזה הפסוק. התבות 'תבנה בית' עולות בגימטריא כחשבון התבות 'זה ראש שנה' עם הכולל (869), ואלו תבת 'חדש' עולה בגימטריא 'זה כפר' (312). בימים נוראים אלו, נבנה כל העולם מחדש ונחנך כאיש הבונה את ביתו מחדש. על כך, חובת ישראל לעבד את הבורא יתברך בימים הקדושים הללו, ולמתק את הדינים והגבורות הקיימים בעולם, כדי שלא יתפשטו ולא יחריבו חלילה את כל העולם כלו.

כונת ר"ו - חרב יראה וגבורה כנגד הטומאה

והנה, חשבון תבת 'גבורה' עולה בגימטריא ר"ו (216), וכך גם חשבונה של תבת 'יראה', וזהו שם קדוש וכונה מיוחדת של דין. וכאשר משלבים בני ישראל כונה זו של ר"ו בתפלות ראש השנה ויום הכפורים, פועלים הם בזה למתוק הדינים. בכך זה יוכלו ישראל להקרית ולהרג את כל המשטינים, שכן גם תבת 'חרב' עולה בגימטריא ר"ו, כנגד חרב נוקמת שזוכים לה ישראל בכך כונתם.

סוד הכוונות בתפילות ראש השנה ויום כיפור

כך כתב רבנו האר"י זיע"א בענין זה (פרי עץ חיים, שער תפילות ראש השנה פרק א): 'פרוש תפלת ראש השנה, דע, כי אין הפרש בין ברכה זו לימות החול, רק סוד הר"ו לבד, שאנו מוסיפין סוד הר"ו בכל בחינה ובחינה, כי הוא יום דין, ואין אנו רוצין לבטלו, רק להמתיקם לבד'. עד כאן לשונו. ועוד האריך שם הרבה לפרש את סדר כונת ר"ו בזקיפות וכריעות שבברכה ראשונה של תפלת העמידה שבתפלות ראש השנה ויום הכפורים.

כונת ר"ו נרמזת בשם 'הוי"ה'

במקום אחר (שער הכוונות ענין ראש השנה ו) כתב רבנו האר"י זיע"א, כי